

Vtom přilétla od Tuřan trojice letadel a zaburácela nám těsně nad hlavou. Byla to poslední pocta kamarádovi. Další důkaz toho, že se pokus vymazat jméno Jana Vanýska z paměti lidí nezdařil.

Před dvěma lety se objevila pozoruhodná kniha „Prožil jsem zvláštní století“. Vznikla z nahrávek Vanýskových vzpomínek, které přepsal a k vydání připravil jeho mladší syn Jiří. Je to vyprávění o šťastném dětství a věku dospělosti, po okraj naplněném prací, úspěchy a uspokojením. Od jeho šedesátin se však vyprávění propadá do smutků. Je to memoárová literatura, jako každá jiná subjektivní v chvále i odsudcích. Vypovídá neobyčejně poutavě o době, o univerzitě i o autorovi. O kořaté osobnosti obětavého lékaře, vynikajícího vědce, učitele, diplomata, zaníceného motoristy pozemního i nebeského, znalce nejlepších moků, ve společnosti vítaného chrlíče vtípů. Poslední stránky jsou však slova člověka utýraného fyzickým utrpením a křivdami. Jeho nedožitě velké výročí je příležitostí připomenout si tuto velkou osobnost a zamyslet se znovu nad jeho zvláštním stoletím.

P. BRAVENÝ

Nedožitě sté narozeniny profesora Josefa Poulika (6. 8. 1910 - 28. 2. 1998)

Moravská archeologie měla štěstí na špičkové badatele, kteří svými objevy dosáhli evropského, ba světového věhlasu, kteří navíc dovedli svou disciplínu náležitě popularizovat a obvykle přesáhli svým působením až do diplomatické či přímo kulturněpolitické oblasti. Uvedu jen tři nejznámější jména: Jindřich Wankel, Karel Absolon a Josef Poulik. Posledně jmenovaný profesor Josef Poulik by se letos v srpnu dožil 100 let.

Pocházel ze skromných venkovských poměrů. Narodil se v Jiřikovcích na Brněnsku. Již na obecné škole vzbudil učitel Přebyslavský jeho zájem o vlastivědu a archeologii. Po ukončení Průmyslové školy textilní v Brně, kterou (nerad) absolvoval na přání svých rodičů, sice nakrátko nastoupil praktické zaměstnání, ale již od roku 1934 se stal dobrovolným

spolupracovníkem tehdejšího správce prehistorického oddělení Moravského zemského muzea v Brně dr. Josefa Skutila; o něco později se stal pomocným zaměstnancem muzea. Roku 1938 začal studovat prehistorii na Filozofické fakultě MU u profesora. Emanuela Šimka; doktorát filozofie však získal v roce 1946 na Karlově univerzitě, kde dokončil studia u známého slavisty profesora Jana Eisnera, což poznamenalo celou jeho další životní dráhu. Jakmile bylo možno po druhé světové válce rozvinout v osvobozené zemi novou vědeckou aktivitu, začal se cílevědomě orientovat na výzkumy staroslovanských památek. Stal se vedoucím brněnské pobočky Státního archeologického ústavu, pozdějšího Archeologického ústavu ČSAV, která se za jeho vedení přetvořila v samostatný ústav. Z titulu této funkce vedl řadu významných terénních výzkumů (Žuráň, Staré Zámky u Lišně, Přitluky, Dolní Věstonice, Staré Město-„Špitálky“ aj.), včetně životního díla – objevu a dlouholetého výzkumu centra Velkomoravské říše – staroslovanských Mikulčic (od roku 1954).

S rostoucím významem Poulikových archeologických výzkumů rostla i jeho vědecká prestiž a přibývalo hodností, funkcí a titulů. Roku 1959 se habilitoval pro obor slovanská archeologie na Filozofické fakultě tehdejší

UJEP v Brně, 1961 získal hodnost DrSc., 1966 se stal řádným profesorem slovanské archeologie a dlouholetým členem vědecké rady UJEP v Brně. 7. 4. 1968 byl jmenován členem-korespondentem ČSAV a 16. 2. 1972 řádným členem Akademie.

Ve vědecké práci se profesor Poulík soustředil na slovanskou, zvláště velkomoravskou archeologii, nikdy však neztratil zájem o pravěké a mimoslovanské raně historické či středověké památky. Z jeho „literární dílny“ vyšly i syntetické práce o pravěku (*Z hlubin věků*, Praha 1956; *Pravěké umění v obrazech W. a B. Formanů*, Praha 1956). Početné jsou jeho monografie se staroslovanskou tematikou (z nejvýznamnějších: *Jižní Morava – země dávných Slovanů*, Brno 1948-1950; *Velkomoravské hradiště Mikulčice*, Gottwaldov 1959; *Staří Moravané budují svůj stát*, Gottwaldov 1960, 1963; *Dvě velkomoravské rotundy v Mikulčicích*, Praha 1963; *Mikulčice – pevnost a sídlo velkomoravských knížat*, Praha 1975; *Velká Morava. Cyrilo-metodějská mise*, Praha 1985; *O románské rotundě ve Znojmě*, Brno 1987) a studie v domácích i zahraničních časopisech a sbornících.

S velkomoravskými výzkumy úzce souvisela velkolepá akce výstav o Velké Moravě, kterou profesor Poulík vyvolal roku 1963 ke 1100. výročí příchodu cyrilometodějské misie na Moravu. Výstava nastoupila svoji neobyčejně úspěšnou cestu Evropou v brněnském Domě umění roku 1963 a pokračovala přes Nitru a Prahu (1964), Athény (1965), Vídeň, Mohuč a Vratislav (1966), Stockholm a západní Berlín (1967), východní Berlín (1968) až po Leningrad (1971), Moskvu a Kyjev (1977), Sofii (1978) a Londýn (1981). I dnes je třeba ocenit velký kulturně-politický a reprezentační význam této putovní výstavy, která daleko přesáhla rámec pouhé historické akce. Výstavy doprovázely vždycky také Poulíkovy přednášky a doprovodné výklady.

Rozsah vědecké, vědeckoorganizační a kulturněpolitické činnosti nedovoloval profesoru Poulíkovi pravidelnou pedagogickou činnost. V 50. letech vedl na tehdejší katedře prehistorie FF MU v Brně laboratorní praktika a cvičení z terénní praxe, později konal pouze výběrové přednášky ze slovanské archeologie. K mladým adeptům oboru však měl velmi srdečný vztah a konzultacemi a přátelskými ra-

dami je usměrňoval v jejich vývoji. Byl častým oponentem diplomových, kandidátských i doktorských prací, předsedou zkušebních komisí a komisí pro obhajoby kandidátských a doktorských prací v oboru archeologie. Jako profesor FF MU pravidelně navštěvoval Ústav archeologie a muzeologie a až do pozdního věku se podílel na jeho činnosti.

Mimořádně rozsáhlá byla také vědeckopopularizační činnost Josefa Poulika. Byl vynikajícím řečníkem; na jeho veřejné přednášky o velkomoravských objevech chodily stovky zájemců a o jeho vystoupení v rozhlasu či televizi, jakož i o statě v denním tisku byl mimořádný zájem.

Velmi obsáhlá a významná byla Poulíkova vědeckoorganizační a vědeckodiplomatická aktivita. Od roku 1945 do roku 1990, tedy plných 45 roků, stál v čele brněnského Archeologického ústavu ČSAV, nejprve pobočky pražského ústředí, od roku 1970 samostatné instituce. V letech 1975-1982 řídil současně i pražský Archeologický ústav ČSAV. Byl členem mnoha vědeckých rad, stal se předsedou Československého národního archeologického komitétu, Archeologické oborové komise a Národního komitétu slavistů, byl koordinátorem hlavního úkolu Státního plánu základního výzkumu, členem Hlavního výboru Československé společnosti archeologické, čestným členem Moravsko-slezského archeologického klubu, Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně, Moravské akademie pro vzdělání, vědu a umění, předsedou Krajské památkové komise v Brně atd. Vrcholem Poulíkovy vědeckoorganizační kariéry pak byla léta 1972-1977, kdy zastával funkci místopředsedy tehdejší naší vrcholné vědecké instituce – Československé akademie věd, i další léta po roce 1977, kdy zůstal členem prezidia Akademie. V té době také řadu let předsedal Komisi historiků ČSSR a SSSR a pravidelně byl pověřován vedením československých delegací na závážných vědeckých akcích v zahraničí.

Zahraniční věhlas profesora Poulika odrážejí jeho funkce ve vrcholných mezinárodních organizacích a četná členství v zahraničních učených společnostech. Od roku 1962 byl členem Conseil Permanent (Stálé rady) Mezinárodní unie věd prehistorických a protohistorických (UISPP) a členem Stálé rady Mezinárod-

ní unie slovanské archeologie (UIAS), jejímž prezidentem se stal na období 1971-1977. V 70. letech byl postupně jmenován členem Saské, Bavorské a Bulharské akademie věd, Akademie věd NDR, čestným členem Archeologické společnosti Jugoslávie, řádným členem Archeologického ústavu Rakouska a SRN. Univerzita v polské Lodži mu udělila roku 1998 čestný doktorát.

Profesoru Josefu Poulikovi se dostalo dlouhé řady uznání, diplomů a vyznamenání. Po prvních poválečných oceněních obdržel roku 1957 Cenu ČSAV za objev prvních kostelů v Mikulčicích, roku 1963 se stal Zasloužilým pracovníkem okresu Hodonín a Čestným občanem Mikulčic, roku 1964 dostal státní vyznamenání Za zásluhy o výstavbu, roku 1970 Zlatou medaili Univerzity JEP v Brně a Veřejné uznání Jihomoravského KNV za mimořádné zásluhy v badatelské a vědecké činnosti v oblasti slovanské archeologie. Sedmdesátá léta byla pro profesora Poulika vůbec dobou státních poct, řádů a vyznamenání. Z dnešního pohledu by se mohla jeho angažovanost v „normalizačních“ letech jevit jako nepřístojná. Tu je však třeba jednoznačně konstatovat, že profesor Poulik rezonoval s tehdejšími režimem především v zájmu české a slovenské archeologie a humanitních věd vůbec. Tak např. zachránil svým zásahem před zrušením oficiální orgán české archeologie Památky archeologické, které vycházely jakožto nejstarší evropské vědecké periodikum již od roku 1854. Podařilo se mu také zachránit řadu politicky „nespolehlivých“ pracovníků, které by bývala jinak čekala jen „kotelna“. Ublížil někomu ostatně nebylo v jeho povaze. Že jeho aktivita v době totality nebyla považována za nečestnou dokázal porevoluční ministr kultury české vlády Pavel Tigrid, když na slavnostním zasedání k 75. výročí založení pražského Archeologického ústavu dne 8. listopadu 1994 profesora Poulika sám vyhledal, přátelsky objal a poděkoval mu za dobrou reprezentaci naší země v zahraničí.

Poslední léta trávil profesor Poulik na odpočinku, až do posledních chvil však neztratil zájem o dění v archeologii. Zemřel 28. února 1998. Pohřben je společně se svou ženou Julií na hřbitově ve Šlapanicích u Brna.

V. PODBORSKÝ

Generace na odstřel K jubileu doc. Jaroslava Buriana

Docent PhDr. Jaroslav Burian, CSc. (15. 9. 1922-7. 7. 1980), od jehož úmrtí uplynulo 30 let, narodil se v České Třebové. Po válce studoval v letech 1945-1950 s desítkami svých vrstevníků, zdržených válečnými událostmi, ruštinu a češtinu na Filozofické fakultě Masarykovy Univerzity u F. Wollmana, A. Grunda, F. Trávníčka, A. Kellnera aj. Po krátkém působení na střední škole se stal asistentem Slovanského semináře na FF, na jehož doporučení se dostal do Moskvy jako vědecký aspirant profesora B. V. Michajlovského na Filologické fakultě Lomonosovovy univerzity.

Roku 1955 zde obhájil svoji disertaci *Román M. Gorkého Život Klíma Samgina s výmluvným podtitulem Odras společenského a politického boje v románě a jeho umělecké zvláštnosti*. O tom, jak moc se musel Burianův školitel, odchovanec N. K. Píksanova, P. N. Sakulina a N. K. Gudziye, podrobit dobovým tlakům, se může přesvědčit i dnešní čtenář internetu, kde je vedle oficiální stránky MGU o prof. Michajlovském uveřejněn i jeho článek o Maximu Gorkém. Dá se, že bdělý duch strany je nesmrtelný.